

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський Національний Економічний Університет
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних
відносин ім. Б.Д.Гаврилишина
Кафедра філософії і політології

Курсова робота
з навчальної дисципліни «Загальна теорія політики»
на тему: «Політична діяльність українських
націоналістичних політичних партій»

Виконав:
Студент II курсу групи ПОЛ-21
Кметь Андрій
Керівник:
Професор
Рудакевич Олег Михайлович

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
-4	
РОЗДІЛ 1 Сутність націоналізму. Його місце і роль в системі політичної ідеологій і рухів.....	5-10
РОЗДІЛ 2 Типологія націоналізму.....	11-15
РОЗДІЛ 3 Основні ідеї «інтеграційного націоналізму»	16-19
РОЗДІЛ 4 Основні напрями політичної діяльності українських націоналістичних партій.....	20-26
Висновок.....	27-28
Список використаної літератури.....	29-30

Вступ

Хоча деякі автори і кажуть, що нація являє собою феномен, старий як сам світ, національно-державне будівництво почалося з Ренесансу і Реформації. Воно найтіснішим чином пов'язане з промисловою революцією, урбанізацією, становленням громадянського суспільства.

Актуальність теми. Політичні партії є невід'ємною частиною усіх політичних систем. Політичні партії не тільки виражають інтереси певних соціальних груп, але здійснюють активний вплив на їх формування. Недосконалість політичних партій обертається слабкою дієздатністю держави, її дезорієнтацією, так як втрачається зворотний зв'язок та контроль над політичними процесами.

Якщо ідеологія – це загальний спосіб мислення, що має основоположне значення для політики, тоді націоналізм є ідеологією, більше того, найпотужнішою ідеологією світу. Як спосіб мислення націоналізм у витлумаченні історичного розвитку та в аналізі сучасної політики зосереджує увагу на ролі нації, а також зазвичай наголошує на тому, що визначальним критерієм класифікації людських істот є «національний характер». Як безумовну даність націоналізм висуває тезу про те, що кожна людина може мати лише одну національність й одне громадянство, що є вихідним пунктом її самоідентифікації та лояльності. Це означає, що люди мають сприймати себе насамперед як складову народу, а не якогось вужчого, закритого чи нетривкого угруповання, а також бути готовими пожертвувати будь-чим задля захисту і задоволення інтересів народу незалежно від того, чого це буде коштувати з огляду на інші інтереси.

Націоналізм за своєю суттю об'єднує осіб котрі належать до єдиного етносу та розподіляє: оскільки наголошує на очевидних відмінностях між людьми, підкреслюючи ідентифікацію індивіда зі своєю нацією. На думку противників націоналізму ідея потенційно репресивна, бо нібито занурює індивідуальність у рамки національного цілого та дає елітам або політичним лідерам потенційні можливості маніпулювати чи контролювати маси.

Предметом є політична діяльність українських націоналістичних політичних партій.

Мета дослідження: вивчити та дослідити політичну діяльність українських націоналістичних політичних партій.

Об'єкт дослідження: роль українських націоналістичних політичних партій в політичній діяльності.

Завданням: 1.Розглянути сутність націоналізму. Його місце і роль в системі політичної ідеологій і рухів.

2.Типологію націоналізму.

3.Основні ідеї «інтегрального націоналізму».

4.Основні напрями політичної діяльності українських націоналістичних партій.

1. Сутність націоналізму. Його місце і роль в системі політичної ідеологій і рухів

Націоналізм — ідеологія і напрямок політики, базовим принципом яких є теза про цінність нації як найвищої форми суспільної єдності та її первинності в державотворчому процесі[11].

Це відрізняє націоналізм від інших ідеологій — лібералізму, консерватизму, соціал-демократизму, анархізму та комунізму. У кожній з них поняття нації відіграє певну роль, але не є найважливішим. Має різні форми і національні різновиди, що пояснюється різними історичними та суспільними обставинами їх виникнення[20].

У своїй основі проповідує вірність і відданість своїй нації, політичну незалежність, наявність національної ідеї задля практичного захисту умов життя нації, її території проживання, економічних ресурсів та духовних цінностей.

В силу того, що багато сучасних радикальних рухів підкреслюють своє націоналістичне забарвлення, націоналізм часто асоціюється з етнічною, культурною та релігійною нетерпимістю (або будь-якою іншою неприязню до етнічних «інших»). Така нетерпимість засуджується прихильниками поміркованих течій в націоналізмі.

Термін «націоналізм» (nationalismus) запропонував Йоганн Готфрід Гердер наприкінці 1770-х років[8]. Точніше, де і коли важко визначити, однак його розвиток тісно пов'язаний із розвитком питання, що таке «держава».

Націоналізм виникає як реакція етносу на деструктивні впливи зовнішнього оточення (економічні, соціальні і політичні процеси, іноетнічні впливи). Націоналізм як політичний принцип, згідно з яким етнічні межі не мають перетинатися політичними кордонами і, зокрема, етнічні кордони в межах певної держави не повинні відокремлювати правителів від решти, виробився в процесах утворення національних держав, розпаду імперій і відділення колоній від метрополій. Отож націоналізм як «фактор впливу» перевершив і світові релігії докапіталістичних суспільств, і державні утворення імперського типу Нового часу.

У першій таксономії націоналізм протистояв християнству і космополітизму, у другій — інтернаціоналізму й імперіалізму. У рамках мононаціональних держав націоналізм може варіювати від ізоляціонізму (Албанія 60-80-х ХХ ст.) до експансіонізму («японська модель»).

Залежно від історичної долі, численності, специфіки домінуючих у його межах способів діяльності, ступеня розбіжностей його культурних норм із сусідами тощо, реакція етносу (або «градус» націоналізму) може кардинально змінюватися. Націоналізм виступив, зокрема, відповідною реакцією багатьох етнічних спільнот на загальносвітовий процес інтернаціоналізації, що посилюється. Ця тенденція в контексті історичного досвіду стала неоднозначною.

В екстремальних варіантах прояву націоналізму в національній свідомості відбувається фетишизація власне етнічного початку, що починає розглядатися як гранична підстава буття даної спільноти людей, як єдиний критерій диференціації між ними. Етнічне стає об'єктом свого роду культу (аж до ритуалізації). Націоналізм найчастіше зводить етнічні розбіжності до генетичних, а останні — до їхніх зовнішніх проявів, що і визначаються як єдиний чинник, що конституює національну цілісність.

Ідеологія націоналізму постулює також пріоритет національних цінностей перед особистісними, пріоритет державності перед будь-якими іншими формами соціальної самоорганізації етносу, пріоритет міфологізованого національного минулого і бажаного майбутнього перед сьогоденням, пріоритет «культурної» і «народної» самобутності перед установками «неукоріненої» інтелігенції.

Для індивіда в умовах кризи традиційних суспільних інститутів етнос — найстійкіша референтна група, а націоналізм — найдоступніший психологічний субститут виходу зі станів фрустрації. Неминуче недооцінюючи всю складну систему створеної етносом господарської, політичної, духовної культури, результати численних міжетнічних взаємопроникнень (у тому числі і генетичних), що мали місце в історичній долі кожного народу, націоналізм абсолютизує етнічну замкнутість, що веде до застою, спрощення й упадку даної національної культури.

“Все, що йде поза рамами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хворобливий синтенталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації.” — І. Франко «Поза межами можливого»(1900 р.)[17].Окремі прояви національних почуттів і національних рухів трапляються у стародавній, античній та середній віки (почуття відмінності стародавніх євреїв від невірних, античних греків від варварів, французько-англійський конфлікт під час Столітньої війни 1337–1453 тощо. Однак як масове й загальнопоширене явище націоналізм характерний в основному для новітніх часів. Більшість політичних і культурних явищ до цього часу мали універсальний, а не національний характер: найпоширенішою формою державних утворень були імперії, а не національні держави; релігії мали світовий характер і т. д. Зазвичай більшість населення не була свідомо своєї національної окремішності. Націю, як політичне (але не етнічне) утворення уособлював т. зв, репрезентативний клас (дворянство у Росії та Франції, шляхта у Польщі чи козацтво в Україні). Нерідко верхівка цього класу за своєю етнічною приналежністю відрізнялась від основної маси населення (як династія норманів у середньовічній Англії та династія Рюриковичів у Київській Русі).

В Європі до розвитку націоналізму люди зазвичай були лояльними до міста або конкретного лідера, а не до своєї нації. Британська енциклопедія визначає початок націоналістичного руху з кінця XVIII століття — Американської і Французької революцій. Інші історики вказують спеціально на ультра-націоналістичні партії у Франції під час Французької революції. Початок утвердження націоналізму як універсального явища поклали англійська (17 ст.) і французька (18 ст.) революції, які скасували королівську владу і проголосили націю об'єднанням вільних громадян й джерелом державної суверенності. Дух націоналізму в Європі поширився завдяки війнам Наполеона I Бонапарта, який, з одного боку, підтримав національні рухи Італії і Польщі, а з другого боку, викликав вибух патріотичних почуттів серед поневолених народів — німців, іспанців, італійців, росіян. Після поразки Пруссії у війні з Наполеоном (1806)

німецький філософ Йоганн Готліб Фіхте (1762—1814) у «Промовах до німецької нації» (1808) закликав німців до національного відродження та встановлення свого культурного лідерства у світі. У 1810 у Берліні була організована перша гімнастична організація, яка ставила собі за мету військове виховання молоді у дусі національних ідеалів. У 1815 у Йенському університеті було створене перше націоналістично-студентське товариство «Burschenschaft». Діяльність цих молодіжних організацій була підпорядкована меті національного об'єднання і здобуття національної незалежності; вони слугували зразком для пізніших національно-парамілітарних і студентських організацій серед слов'янських народів (чеських, польських, українських «Соколів», студентських громад тощо). Теоретичне обґрунтування націоналізм знайшов в ідеях романтизму, який стверджував особливу мистецьку вартість народних традицій, народної мови. Теоретики романтизму — передусім німецький філософ Йоганн-Готфрід Гердер (1744—1803) — особливу увагу приділяли слов'янським народам, які ніби-то зберегли свої традиції у незіпсованому і первісному вигляді, і тому передбачали велике майбутнє для слов'янських народів. (Гердер окремо відзначав особливу роль українців). Німецька класична філософія, насамперед у працях Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля (1770—1831), хоча й відкидала романтичну традицію, обґрунтувала ідею національної держави не лише як об'єднання всіх громадян заради ідеалів свободи, безпеки і щастя, але як органічної особи, як втілення божественної ідеї на землі та уособлення найвищої стадії у суспільному розвитку.

На початку 19 століття націоналізм перестав бути західноєвропейським явищем, поширившись на нові історичні регіони. У Південній Америці розгорнулися національно-визвольні рухи проти іспанської влади на чолі з венесуельцем Сімоном Боліваром (1783—1830) й аргентинцем Хосе де Сан Мартіном (1778—1850). У результаті повстанських рухів іспанську владу над південноамериканськими колоніями було ліквідовано і проголошено незалежність Парагваю (1811), Аргентини (1816), Чилі (1818), Венесуели, Мексики, Перу (1821), Бразилії (1822), Болівії (1825), Уругваю (1828). Надзвичайно багатим на національні рухи був регіон Центрально-Східної Європи, яка перебувала під

владою трьох імперій — Австрійської, Османської і Російської. Початок національному відродженню серед народів цього регіону поклали учені, дослідники історії, мови, фольклору — словак Ян Коллар (1794—1852), чех Франтішек Палацький (1798—1876) та Карел Гавлічек-Боровський (1821—1854), південні слов'яни Людевіт Гай (1809—1872) і Вук Караджич (1787—1864), обидва — засновники т. зв. іллірійського руху, який ставив собі за мету об'єднання південних слов'ян у єдину державу (Югославію), румуни Самуїл Міку-Клайн (1745—1806) та Георге Лазар (1779—1823).

У Австрійській імперії українське національне відродження було пов'язане у першу чергу з діяльністю «Руської Трійці» (1830-і рр.) та Головної Руської Ради, інших українських організацій під час революції 1848 р.

Революція 1848 послужила сильним поштовхом для розвитку національних рухів і формування їхніх політичних програм. Разом з тим, вона вперше засвідчила, що національні рухи поневолених народів можуть перебувати у конфлікті між собою (як польський та український, угорський і словацький та ін. національні рухи). На загострення такого конфлікту вплинула поява нових інтелектуальних течій — гегельянства, марксизму та ін., які проголосили, що національні рухи т. зв. недержавних (неісторичних або малих) народів (такі як чеський, словацький, український, єврейський та ін. рухи) суперечать історичному прогресу, оскільки призначенням цих народів є ніби-то асиміляція і поступове розчинення у тілі державних (російського, німецького, польського, угорського та ін.) народів. Іншим новим явищем у розвитку націоналізму після революції 1848 було поєднання національних вимог з вимогами проведення реформ і модернізації економіки. Ідеологом цієї течії був німецький економіст Фрідріх Ліст (1783—1846), який вимагав введення високих митних тарифів для захисту внутрішнього національного ринку і прискорення індустріалізації, будівництва залізниць для економічного об'єднання розрізнених національних територій, розвитку національної освіти тощо.

Іншим фактором посилення національних рухів у Європі, особливо у її південній і східній частині, стала боротьба навколо спадщини Османської імперії,

яка в другий половині 19 ст. переживала занепад. У результаті Кримської 1853-56, російсько-турецької війни 1877—1878 та повстання південнослов'янських народів Румунію, Сербію і Чорногорію було визнано на Берлінському конгресі 1878 самостійними державами, а Болгарію — як автономне князівство під турецьким протекторатом (у 1908 її проголошено самостійною державою). Особливістю національних рухів наприкінці 19 — на поч. 20 ст. було те, що вони набрали масового і чітко політичного характеру. У Західній Європі активізувалось фламандське відродження у Бельгії, каталонське і баскське — в Іспанії. Політичними вимогами двох останніх було перетворення Іспанії у федеративну державу; частково їх було реалізовано у часи Іспанської республіки (1931—1939), однак утвердження диктатури Франко супроводжувалося відновленням централізму.

В українському національному русі утвердження інтегрального націоналізму було пов'язане з ідеологією Д. Донцова (1883—1973) та діяльністю Організації Українських Націоналістів у 1930-х рр.

2. Типологія націоналізму.

Націоналізм є дуже складним феноменом. Він є напрочуд пластичним і здатним до нескінченних варіацій поєднання переконань, почуттів і цінностей, що дуже складно узагальнити. Тому дослідники пропонують різні типології націоналізму. Найпоширенішим є поділ націоналізму на громадянський (державний) і етнічний — етнонаціоналізм.

Етнічний націоналізм. Етнічний націоналізм — форма націоналізму, в якому «нація» визначається з погляду етнічної приналежності. Етнічний націоналізм завжди включає в себе деякі елементи походження від попередніх поколінь і припускаються вимоги етнічного есенціалізму, тобто розуміння етнічності як сутності, яка залишається незмінною з плином часу.

Центральна тема етнічних націоналістів в тому, що «.. нації визначаються спільною спадщиною, яка зазвичай включає спільну мову, спільну віру і загальне етнічне походження». Вона також включає ідею культури, що розподіляються між

членами групи і з їхніми предками, і, як правило, спільну мову; однак вона відрізняється від чисто культурного визначення «нації» (яке дозволяє людям стати членами національної культурної асиміляції) і чисто лінгвістичного визначення. Геродот був першим, хто заявив про основні характеристики етнічної приналежності.

Цивільний націоналізм. Цивільний націоналізм стверджує, що легітимність держави визначається активною участю її громадян в процесі прийняття політичних рішень, тобто, ступенем, в якій держава представляє «волю нації». Основним інструментом для визначення волі нації є плебісцит, який може мати форму виборів, референдуму, опитування, відкритої суспільної дискусії і т. д. При цьому приналежність людини нації визначається на основі добровільного особистого вибору і ототожнюється з громадянством. Людей об'єднує їх рівний політичний статус як громадян, що дорівнює правовий статус перед законом, особисте бажання брати участь у політичному житті нації, прихильність загальним політичним цінностям і загальної цивільної культурі. Суттєво, щоб нація складалася з людей, які хочуть жити поруч один з одним на єдиній території.

Експансіоністський націоналізм. Експансіоністський націоналізм — агресивна і радикальна форма націоналізму, яка включає автономні патріотичні настрої з вірою в експансіонізм. Термін був введений в кінці дев'ятнадцятого століття, коли європейські держави брали участь у колоніальному розподілі Африки в ім'я національної слави, але найчастіше асоціюється з мілітаристськими урядами ХХ ст., включаючи уряди нацистської Німеччини та Японської імперії. Американське поняття, доктрина «явне призначення» (англ. Manifest Destiny), також часто наводиться як приклад.

Експансіоністський націоналізм відрізняється від ліберального у тому, що перший приймає шовінізм, віру в перевагу або панування. Нації, таким чином, не вважаються рівними на своє право самовизначення, а деякі країни, згідно з точкою зору експансіоністських націоналістів, мають характеристики і якості, які роблять їх вище за інших. Тому експансіоністський націоналізм стверджує, що держава має право на збільшення своїх кордонів за рахунок своїх сусідів.

З точки зору агресивності і типу дій експансіоністський націоналізм є найвищою формою радикального націоналізму, що ставить його чи не на один щабель з нацизмом.

Романтичний націоналізм. Романтичний націоналізм (також національний романтизм, органічний націоналізм, ідентичний націоналізм) — форма націоналізму, в якому держава отримує свою політичну легітимність, як наслідок органічної єдності тих, хто нею керує. Це включає, залежно від конкретного способу, мови, раси, культури, релігії і звичаї націй в їхніх первинних почуттях, тих, хто «народився» в рамках своєї культури. Ця форма націоналізму виникла як реакція на династичну або імперську гегемонію, яка оцінювала легітимність держави «зверху вниз», починаючи з монарха або іншого органа, який виправдовував своє існування. Подібна концепція в кінцевому рахунку, з точки зору тієї еліти, є похідною від Бога або богів.

Серед ключових тем романтизму і його спадщини культурне затвердження романтичного націоналізму також займає центральне місце в постпросвітництві мистецтва і політичній філософії. З найперших моментів хвилювання, з акцентом на розвиток національних мов і фольклору, духовна цінність місцевих звичаїв і традицій, рухів, які б перекроїти карту Європи і привести до закликів до «самовизначення» національностей, націоналізм був одним із ключових питань в романтизмі, в визначення його ролі, виразів і значень.

Культурний націоналізм. Культурний націоналізм — форма націоналізму, в якому нація визначається за загальною культурою. Це проміжне положення між етнічним націоналізмом, з одного боку і ліберальним націоналізмом, з іншого. Культурний націоналізм робить акцент на національній ідентичності, що формується культурною традицією і мовою, але не на концепції загального походження або раси.

Легітимність держави виходить з її здатності захищати націю і сприяти розвитку її культурного і суспільного життя. Як правило, це означає державну підтримку культури і мови етнічної більшості, а також заохочення асиміляції етнічних меншин для збереження одноманітності нації.

Загалом «культурний націоналізм» не прагне проявити себе в незалежних рухах, це поміркована позиція в більш широкому спектрі націоналістичної ідеології. Таким чином, наприклад, фламандський націоналізм може бути «культурним націоналізмом», хоча ці ж рухи також включають форми етнічного націоналізму і національної містики.

Існує і більш спрощена форма поняття культурний націоналізм. Це протидія негативним тенденціям вторгнення чужорідної культури з боку нації — наприклад, музичний націоналізм.

Постколоніальний націоналізм. Процес деколонізації, який відбувся після Другої світової війни, супроводжувався зростання націоналізму Третього світу. Націоналізм Третього світу виник в тих країнах які були колонізовані та експлуатовані. Невід’ємною частиною цього націоналізму був опір метрополіям.

Прикладами націоналізму Третього світу можуть слугувати африканський та арабський націоналізми. До інших важливих націоналістичних рухів в країнах, що розвиваються були включені: індійський націоналізм, китайський націоналізм, ідеї мексиканської революції і гаїтянської революції.

Національно-визвольний націоналізм. Подібний до постколоніального націоналізму. Супроводжується національно-визвольними війнами.

Лівий націоналізм. Лівий націоналізм — форма націоналізму, що заснована офіційно на рівності, народному суверенітеті і національному самовизначенні. Він має свої витoki в яacobінстві Великої французької революції. Лівий націоналізм зазвичай дотримується антиімперіалізму. Він противник правого націоналізму і часто відхиляє расистський націоналізм і фашизм, хоча і малими формами лівого націоналізму включає нетерпимість і расизм.

Ліберальний націоналізм. Ліберальний націоналізм — тип націоналізму певних політичних філософів, які вірять у нексенофобну форму націоналізму, який є сумісним з ліберальними цінностями, такими як свобода, терпимість, рівність і права людини. Ернеста Ренана і Джона Стюарта Мілля часто вважають ранніми ліберальними націоналістами. Ліберальні націоналісти часто захищають цінність національної ідентичності, кажучи, що люди потребують національну ідентичність

для того, щоб привести життя до автономного гармонійного ладу, і що демократичним державам необхідна національна ідентичність для того, щоб нормально функціонувати.

Релігійний націоналізм. Релігійний націоналізм — це ставлення націоналізму до певної релігійної віри або догми. Це співвідношення може бути розбите на дві категорії: політизація релігії і вплив релігії на політику. У першому аспекті вплив релігії можна побачити у спробі внести свій внесок у почуття національної єдності, бути загальною сполучною ланкою між громадянами країни. Інший політичний аспект релігії — підтримка національної ідентичності, як загальної етнічної приналежності, так і мови чи культури. Вплив релігії на політику більш ідеологічний, де нинішні інтерпретації релігійної ідеї стимулюють політичну активність та дії (наприклад, якісь закони приймаються для сприяння суворій релігійної приналежності).

Ідеологічно керований релігійний націоналізм не обов'язково може бути направлений проти інших релігій, як таких, але може бути сформульований у відповідь сучасності і, зокрема, як світський. Порушення балансу між релігійним і політичним аспектами і, апелюючи до національних почуттів, наприклад, ісламської ідентичності, як це часто бувало у Пакистані та Індонезії, може служити приводом регіональної напруженості.

Діаспорний націоналізм. Діаспорний націоналізм відноситься до націоналістичних настроїв серед діаспори, такі як ірландці в США, євреї по всьому світу після вигнання з Єрусалима, ліванців в Америці та Африці, або українців в європейських країнах та Канаді. Істотне розходження між пан-націоналізмом і націоналізмом діаспори є те, що члени діаспори, за визначенням, не проживають на етнічній батьківщині.

3. Основні ідеї «інтегрального націоналізму»

Інтегральний націоналізм є одним із п'яти типів націоналізму за термінологією Карлтона Гейза, який 1928 року опублікував книжку «Історична еволюція сучасного націоналізму». Інтегральний націоналізм зародився у Франції наприкінці

19 — початку 20 ст. і відповідно до викликів часу поставив націоналізм на новий рівень, у тому числі політичний. Для ідеологів інтегрального націоналізму цей термін теж став не випадковим. З одного боку в широкому розумінні «інтегралізм» указував на всеосяжність націоналізму, а з іншого (у вузькому значенні) — на той соціальний устрій, до встановлення якого прагнули інтегральні націоналісти.

Інтегралізм часто називали у свій час ідеологією крові та ґрунту. Однією з центральних ідей інтегралізму була гармонійна співпраця та співіснування всіх суспільно-корисних верств на противагу їх протиборства, національна солідарність, делегування у представницькі органи від корпорацій (тобто профспілок/синдикатів) та повне заперечення процедури голосування за ідеологічно різномірні партії, що фактично означало переважання єдиної ідеології та повної монополізації політичної влади від її носіїв.

Інтегральний націоналізм з'являється в країнах, де сильний дух мілітаризму ще більше зміцнюється в боротьбі за незалежність і коли вважається, що після досягнення незалежності для забезпечення порядку, безпеки та життєздатності нової держави потрібний авторитарний правитель або мілітаризація. Успіх подібної визвольної боротьби призводить до виникнення почуття національної переваги, яке в свою чергу, може призвести до появи шовінізму, екстремального націоналізму або догматичного імперського шовінізму. Інтегральні держави тоталітарні — уряд або держава домінують у більшості або в усіх сферах суспільства. Інтегральні українські націоналісти сповідували себе провісниками ідеалістичного погляду на світ, який вони розуміли як антитезу матеріалістичній філософії марксизму-ленінізму та засіб від позитивізму провідних діячів української демократичної думки (зокрема, Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Івана Франка та Михайла Грушевського). У пошуках причини провалу української боротьби за незалежність (1917–1920) націоналісти переконалися, що маси прагнули незалежної держави, проте були засмучені і розчаровані слабким урядовим керівництвом. Критика окремих недоліків переросла в систематичну відмову від демократичних і соціалістичних принципів, які були відмітною рисою українського національного руху наприкінці 19 і початку

20 століть. Гуманістичні традиції дореволюційного українського керівництва охарактеризовані як наївні та яким не вистачає національних переконань. Націоналісти-інтегралі стали вважати, що їх епоха вимагала нових форм революційної дії, що може зрівнятися з жорстокістю і рішучістю, проявлені ворогами України.

Ідеологію ОУН до 1943 р. називають інтегральним націоналізмом. Основи теорії: на чолі України має бути верховний правитель, у країні повинна діяти єдина партія — ОУН, велику роллю відводили церкві. 1943 року ОУН-б відмовилася від концепцій Донцова[8]. Джон Хімка та Пер Андерс Радлінг стверджують що українські націоналісти ніколи не вживали термін інтегральний націоналізм. Цю назву для означення ідеології ОУН запропонував Джон Армстронг після Другої світової війни. Також інколи термін «інтегральний націоналізм» замінюють одним словом «інтегралізм».

Основні засади інтегрального націоналізму за Донцовим:

- Нація — абсолютна цінність.
- Політичні партії, класи повинні поєднатися заради Вищої мети.
- Вища мета — незалежність держави.
- Мета виправдовує всі засоби.
- Майбутню державу повинен очолити вождь, керманич з необмеженою владою.
- Соціально-економічні питання — другорядні; скоріш за все держава буде аграрною, з розвинутою кооперацією і капіталістичною промисловістю.
- Необхідно діяти, відкинувши будь-які політичні дискусії.

Український інтегральний націоналізм не знаходив однозначного відображення в історіографії. Загалом усталилось кілька кардинально різних поглядів на його природу. Піонером у вивченні українського націоналізму серед українських вчених був Іван Лисяк-Рудницький. Лисяк-Рудницький не написав ґрунтовної праці, присвяченої тематиці українського націоналізму, проте він все ж лишив багато висновків з даного питання на сторінках власних статей. На сторінках статті «Націоналізм» Лисяк-Рудницький твердив, що: "Найближчих

родичів українського націоналізму слід шукати не так у німецькому нацизмі чи італійському фашизмі — продуктах індустріальних і урбанізованих громадянств, як скорше серед партій цього типу в аграрних економічно відсталих народів Східної Європи: хорватські усташі, румунська Залізна Гвардія, словацькі глінківці, польська ОНР тощо. Український націоналізм був явищем генетично самостійним, хоч у своєму розвитку він зазнавав безпосередніх впливів з боку відповідних чужоземних зразків [17].

Відкидаючи «аграрний» аргумент І.Лисяка-Рудницького, Я.Грицак все ж вважає, що ОУН не варто ідентифікувати з фашистськими рухами як такими, вона стояла ближче до радикальних правих рухів (згідно з типологією авторитарного націоналізму, запропонованою Стенлі Пейном) [5].

Проте бачення Рудницького не лишалось усталеним і вже в своїх пізніх працях він вже твердив про генетичну спорідненість українського націоналізму з фашизмом та дещо менше з нацизмом, обмежуючись, проте винятково зовнішніми ознаками схожості. На думку Г. Касьянова, попри існування спільних рис між українським націоналізмом та фашизмом, все ж немає підстав для їх ототожнення[13]. Касьянов наголошує, що український націоналізм на основі зовнішніх ознак врешті можна ототожнювати і з тоталітарною радянською ідеологією[13]. При цьому історик наголошує, що причин для ототожнення українського націоналізму з фашизмом та іншими праворадикальними ідеологіями немає, оскільки український націоналізм, на відміну від фашизму, «був ідейною течією та політичним рухом бездержавної нації, а якщо формулювати конкретніше, нації, яка втратила державність»[13].

Однозначно вказує на відверто фашистський характер Віктор Поліщук, що вказує на те, що інтегральний націоналізм Дмитра Донцова цілком відповідав засадам праворадикальних ідеологій та практик міжвоєнної Європи. Поліщук твердить, що кожен фашизм є інтегральним націоналізмом, тож український інтегральний націоналізм є однозначно фашизмом[20]. Проте дане твердження було заперечене Олександром Зайцевим, який зауважив таку логіку досить

дивною, оскільки не жоден інтегральний націоналізм за умовчанням є фашизмом[21].

Подібній думці опонує дослідник Тарас Курило, що послідовно дотримується думки, що український націоналізм був генетично споріднений з фашизмом та іншими праворадикальними течіями та практиками міжвоєнної Європи, відносячи український націоналізм до споріднених фашистських притаманних тому часу (generic fascism)[16]. Дещо інше бачення українського націоналізму знаходимо на сторінках праці Олександра Зайцева «Український інтегральний націоналізм»[9], який стверджує, що націоналізм Д. Донцова був ближче за своєю природою до європейських інтегральних націоналізмів, що проте не виключає його радикального характеру. Різні сучасні українські націоналістичні рухи декларують тяглість своєї ідеології до інтегралізму. Проте частина із них оголошують, що ряд його ознак зараз безнадійно застаріли (приміром КУН, ОУН, МНК), а інші вважають, що його потрібно лиш пристосувати без докорінних змін (приміром Соціал-Націоналістична Асамблея, Патріот України).

4. Основні напрями політичної діяльності українських націоналістичних партій.

Невід'ємною частиною політичної системи сучасного демократичного суспільства є політичні партії. Політична партія — це особливе добровільне об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Основним призначенням партії є політична освіта мас та надання цілеспрямованого й організованого характеру діям цих мас для захисту власних інтересів. Як свідчить історична практика, політичні партії в усіх країнах створювалися як інструмент боротьби за владу та перенесення інтересів різних ідейно-політичних течій у реальну політику держави. Звідси випливає й головна мета їхньої діяльності — захист соціально-політичних інтересів певних груп

населення. Саме заради реалізації цих інтересів і ведеться боротьба за завоювання й утримання влади.

В історії України була ціла низка організацій, які сповідували націоналістичну ідеологію. До таких можна віднести: Братство тарасівців, УНП (1902), Українська Військова Організація, Група Української Національної Молоді, Легія Українських Націоналістів, Союз Української Націоналістичної Молоді, Організація Українських Націоналістів, Спілка Незалежної Української Молоді, Українська Націоналістична Спілка, Українська міжпартійна асамблея, Українська Національна Асамблея — Українська Народна Самооборона, Державна самостійність України, Українська консервативна республіканська партія, Українська національна консервативна партія, Білий Молот та націоналістичні партії з ідеологічним спрямуванням на поєднання соціальної (не соціалістичної) держави і державного капіталізму: Соціал-національна партія України («СВОБОДА»). В сучасній Україні ідеї політичного плюралізму і багатопартійна політична система дістала своє закріплення на конституційному рівні, який виражається в признанні права громадян на об'єднання в політичні партії і громадські організації, організації суспільного життя на принципах політичного, економічного і ідеологічного блага. Політичні партії в Україні намагаються сприяти формуванню і вираженню політичної свободи громадян, приймають участь у виборах. Крім Конституції статус політичних партій в Україні закріплено в Законі України "Про об'єднання громадян", а також у виборчому законодавстві.

Політичні партії. Їх класифікація

Згідно з ст.2 Закону України "Про об'єднання громадян" політична партія є об'єднання громадян – сторонників визначеної загальнонаціональної програми загального розвитку, яка має за головну мету участь у розробці державної політики, формування органів влади, місцевого самоврядування і представництво о їх складі.

Партії, як правило, не однорідні і мають усередині групи - фракції, які висувають програми, трохи відмінні від загальнопартійної. Існування в партії різних фракцій робить її політику більш гнучкою, оскільки допомагає їй зберігати

свій вплив серед різних груп населення. Політика партії розробляється в ході внутрішньопартійної політичної боротьби між різними фракціями і течіями. Керівні органи багатьох партій складаються на основі представництва від різних фракцій. Становлення політичних партій і громадських рухів в Україні відбувається за надзвичайно складних умов. Тривала економічна криза, крах попередніх суспільних ідеалів, які поділяла значна частина населення нашої держави, призводять до стрімкого зростання соціальної напруженості в суспільстві, дискредитують в очах певної категорії громадян політичні цінності. Як свідчать проведені різними соціологічними службами дослідження суспільної думки, більшість населення є байдужою до політики і політиків. Нині в Україні склалася досить парадоксальна ситуація, коли тільки зареєстрованих політичних партій налічується вже 375, але жодна з них немає достатнього впливу в загальнодержавному масштабі. Значна кількість зареєстрованих Міністерством юстиції політичних партій поки ще не стали міцними організаціями, які б спромоглися виражати й захищати інтереси різних верств населення. Ці партії ще не здатні вести за собою маси, здобути стали соціальну базу та справити помітний вплив на суспільство.

Одна з причин цього – негативний образ партій у масовій свідомості. Як свідчать соціологічні дослідження, 63% опитаних вважають, що політичні партії в Україні є насамперед об'єднаннями людей, які прагнуть влади. Безумовно, прихід до влади законним шляхом є метою будь-якої політичної партії. Але тривожить те, що 34% опитаних вважають партії організаціями, далекими від реальних проблем народу, і тільки 17% - такими, що обстоюють його інтереси; 20% навіть убачають у партіях організації, що виконують волю мафії, і тільки 17% - організації, діяльність яких сприяє розвитку демократії і політичної стабільності в Україні; 11% упевнені, що діяльність партій дестабілізує становище в державі.

Нині в політичному житті України умовно можна виділити п'ять головних напрямків диференціації діяльності політичних об'єднань, виходячи з їх ставлення до:

- ідеї державної незалежності;

- історичного періоду перебування України в складі Росії та СРСР;
- самої нинішньої Росії та СНД;
- форми державного устрою, організації влади і політичного режиму;
- цілей, форм і методів проведення ринкових реформ.

Класифікуючи таким чином сучасні політичні партії України, можна назвати чотири основні напрямки: націонал-радикальний, націонал-демократичний, ліберально-центристський та соціал-комуністичний.

Національно-політичні партії України

Національно-визвольний рух «Правий сектор» — українська політична партія[2] та громадська націоналістична організація. Виникла як громадський рух, що об'єднав активістів українських радикальних організацій, здебільшого націоналістичних та крайніх правих. Сформувався наприкінці листопада 2013 року під час зародження Євромайдану. Причиною виникнення громадського руху стало відмінне від опозиційних лідерів бачення мети Євромайдану, зокрема «Правий сектор» виступає за усунення «режиму внутрішньої окупації» та звершення української національної революції. Громадський рух «Правий сектор» виник як ситуативне об'єднання революційно налаштованих активістів для того, щоб висловити відмінне від інших демонстрантів та лідерів опозиції бачення методів і цілей Євромайдану. Ініціатором створення руху була організація «Тризуб» ім. Степана Бандери, до «Правого сектору» увійшли також УНА-УНСО, Карпатська січ, Білий Молот, Чорний комітет, Комітет визволення політв'язнів, окремі націоналісти та футбольні фанати. Датою створення вважається 28 листопада 2013 року.

Безпосередній учасник революції Андрій Пастушенко (Сивий) у своїх спогадах про початок революційного руху розповів про виникнення назви «Правого сектору» в ніч на 25 листопада: «В ніч десь о другій почав накрапати дощ, а щоб ви розуміли міліція тоді панічно боялась навіть якогось поруху в сторону установки намету. Дівчата пробували накритись звичайною клейонкою, і тут зразу рвонула міліція. Вони подумали, що там реально ставлять намети. І

Володя Стретович, виступаючи тоді з трибуни, крикнув через мікрофон: Хлопці-націоналісти тримайте правий сектор, тобто захищайте праву сторону!».

За заявою самого «Правого сектору», у ньому згуртовані люди, які сповідують ідеологію українського націоналізму в інтерпретації Степана Бандери. У заяві йдеться, що Степан Бандера зазначав про ставлення українських націоналістів до представників інших націй таке: «До тих неукраїнців, котрі розуміють прагнення українців вибороти свою національну державу, прихильно до цього ставляться і допомагають у боротьбі — прихильне; до тих, котрі займають нейтральну позицію, але не перешкоджають нашій боротьбі — нейтральне; лише до тих, хто заперечує право українців бути державною нацією і протидіє нам — вороже». Багато провідних світових видань описували «Правий сектор» як праву, ультраправу, націоналістичну чи ультранационалістичну організацію. Деякі з них вважають окремих членів «Правого сектору» неофашистами та неонацистами[26][27].

Всеукраїнське об'єднання «Свобода» — українська консервативно-націоналістична[3] партія, зареєстрована в 1995 році, однак діяла з 1991 року. До лютого 2004 року мала назву Соціал-Національна партія України. Лідер партії — Олег Тягнибок. У 2009 та під час місцевих виборів 2010 року в Галичині партія досягла значних успіхів і стала основною силою в місцевих органах влади. У 2012 році після парламентських виборів «Свобода» отримала свої перші місця в Верховній Раді України. Політична сила брала активну участь у Євромайдані. Після втечі Януковича та створення нової коаліції партія увійшла до парламентської більшості й отримала місця в уряді Арсенія Яценюка.

Політична програма. Влада і суспільство. Люстрація влади, графа «національність» у паспорті та свідоцтві про народження, кримінальна відповідальність за будь-які прояви українофобії, адміністративно-територіальна реформа України, скасування депутатської недоторканності та зменшення кількості народних депутатів до 300, Україна як президентська республіка, підвищення ролі місцевого самоврядування, вільне набування та володіння вогнепальною і

холодною зброєю. Здоров'я нації. Обов'язкове державне соціальне медичне страхування, державна програма культивування в суспільстві здорового способу життя, політика економічного протекціонізму вітчизняної фармацевтичної промисловості й медичного приладобудування, державна житлова програма, заборона реклами тютюнових виробів й алкогольних напоїв. Зовнішня політика й оборона. Курс на європейський україноцентризм, вихід з СНД, ЄС, ЄврАзЕС, побудова Балто-Чорноморської геополітичної осі, візовий режим з Росією, реформування ЗСУ, відновлення ядерного статусу України, виведення російських військових баз з української території та посилення співпраці з НАТО і членами ядерного клубу. ВО «Свобода» співпрацює з Австрійськими націоналістами, зокрема з Австрійською Партією Свободи. Зокрема, на запрошення австрійської «Свободи», у листопаді 2008 року Відень відвідав лідер ВО «Свобода», Олег Тягнибок[28].

Національний корпус (також вживають термін «Нацкорпус») — українська націоналістична політична партія, створена шляхом об'єднання громадського руху «Чесні справи» і Громадської організації «Патріот України» 14 жовтня 2016 року. Основою політичної партії стали активісти громадської організації Цивільний Корпус «Азов», колишні військовослужбовці полку «Азов», громадські активісти та члени українських ультрас-угруповань. Лідером партії є Андрій Білецький. Були заявлені альтернативні шляхи розвитку міжнародних відносин, зокрема орієнтація на співробітництво з країнами Балто-Чорноморської осі (та створення Інтермаріуму (Балто-Чорноморського союзу), який мусить стати альтернативою як Митному Союзу, так і ЄС. З цією метою Національний корпус налагоджує відносини з усіма державами Східної Європи та Прибалтики, займається організацією конференцій з питань створення нового альтернативного союзу.

ПРОГРАМА ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «НАЦІОНАЛЬНИЙ КОРПУС»:

1. Національна безпека і обороноздатність країни.
2. Україноцентрична зовнішня політика.
3. Громадська безпека і справедливе судочинство.
4. Оптимізація державного управління і широке самоврядування громад.
5. Розвиток національного господарства.
6. Націоналізація.
7. Енергетична самостійність країни.

8.Екологічна політика України. 9.Соціальний захист і національна солідарність. 10.Здоров'я нації – основа нормального розвитку країни. 11.Сучасна Українська освіта. 12.Розвиток наукового потенціалу нації. 13.Культура як фундамент нації. 14.Нова релігійна політика. 15.Вектор позитивної національної демографії. 16.Ставка на молоде покоління.

Для захисту правопорядку на вулицях міст, члени Нацкорпусу об'єдналися у складі Національних дружин. Велика увага приділяється також зоозахисній діяльності. З цією метою партія створила окремий підрозділ в своїй структурі, під назвою "Екологічний корпус". Також спільно з партією діє об'єднання ветеранів: "Ветеранське братерство", яке займається реабілітацією та боротьбою за гідні права ветеранів АТО. Політична програма партії Національний Корпус є інструментом, що крок за кроком приведе нас до спільної перемоги, до справедливого життя на яке заслуговує кожний українець[29].

Партії ВО "Свобода", "Правий сектор", Організація українських націоналістів (ОУН), Конгрес українських націоналістів і організація "С14" заявили про підтримку "свободівця" Руслана Кошулинського як кандидата в президенти України на виборах 2019 року.

Згідно зі спільною заявою націоналістичних політсил, яку в понеділок поширила прес-служба "Свободи", підтримка Р.Кошулинського як кандидата в президенти зумовлена необхідністю "зупинити наступ реваншистських сил на президентських та парламентських виборах".

"2019 рік буде визначальним для України: або наша країна утвердиться як Українська самостійна соборна держава, або впаде в прірву реваншу промосковських сил. Надзвичайно важливими в цьому є президентські та парламентські вибори. На них треба дати вирішальний бій реваншистам, і лише націоналісти є тими, хто здатен зупинити агентуру Кремля", - йдеться в заяві.

Націоналістичні партії та організації також закликали інші національно-патріотичні сили та всіх українців підтримати кандидатуру Р.Кошулинського на посаду президента України.

Заяву підписали партія ВО "Свобода"(лідер - Олег Тягнибок), партія "Правий сектор" (голова партії - Андрій Тарасенко), Організація українських націоналістів (голова - Богдан Червак), Конгрес українських націоналістів (голова - Степан Брацюнь) та "С14" (лідер руху - Євген Карась).

У заяві також зазначено, що про підтримку Р.Кошулинського заявив лідер Національного руху "Дія", народний депутат України Дмитро Ярош.

Висновок

Таким чином, можна зробити такі висновки, що часто незрозуміло, що являє собою «нація», або чому нація повинна бути єдиною легітимною одиницею політичної влади. Нація — це культурна спільність, і не обов'язково політичне об'єднання, а також не обов'язково пов'язана з конкретною територіальною зоною, хоча націоналісти стверджують, що кордони нації і держави повинні, наскільки це можливо, збігатися. Націоналізм за своєю суттю об'єднує осіб котрі належать до єдиного етносу та розподіляє: оскільки наголошує на очевидних відмінностях між людьми, підкреслюючи ідентифікацію індивіда зі своєю нацією. На думку противників націоналізму ідея потенційно репресивна, бо нібито занурює індивідуальність у рамки національного цілого та дає елітам або політичним лідерам потенційні можливості маніпулювати чи контролювати маси.

У сучасному світі націоналізм залишається універсальним явищем. Він охоплює не лише країни третього світу, але і країни з достатньо високим рівнем господарського і культурного розвитку. Націоналістична партія відіграє роль організованої структури цього суспільного руху, реалізатора і втілювача його ідеології в суспільстві через участь у політичному процесі. Ну а про українські націоналістичні партії скажемо так, що аналіз програмних положень партій, організацій і рухів свідчить, що більшість із них ще не мають серйозної концепції, спрямованої на стабілізацію суспільства, вихід його з кризи, не кажучи вже про перспективи просування по шляху прогресу. Проаналізувавши програми націоналістичних політичних партій можемо сказати, що вони виступають за

народовладдя: за те, щоби політики працювали для народу, а народ міг своєчасно контролювати їх дії. Щоби українська влада використовувала нові ефективні підходи до державотворення, займаються вони зараз в основному обороною населених пунктів, на які зазіхає російська влада, борються проти кремлівської П'ятої колони і за припинення діяльності антиукраїнських ЗМІ, розбудувати економічну та військову потугу України, відновлення історичної та соціальної справедливості, захист культурної ідентичності українців, знищення паразитарної олігархічної системи і перетворення держави з об'єкта міжнародної політики на суб'єкт, побудова могутньої Української держави на засадах соціальної та національної справедливості, яка посяде гідне місце серед провідних країн світу. Влада для нас – не самоціль, а лише інструмент для реалізації національної ідеї, налагоджування відносин з усіма державами Східної Європи та Прибалтики, займаються організацією конференцій з питань створення нового альтернативного союзу, побудова нової спільноти європейських народів на засадах гармонійного поєднання традиційних цінностей та інноваційних ідей.

Список використаної літератури

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Роздуми про походження і поширення націоналізму. — К., 2001.
2. Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух. Історія та ідеї. — Дрогобич : Відродження, 1994. — 192 с.
3. Бандера С. «Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс»
4. Брегеда А.Ю. – Основи політології - К., КНЕУ 2000р.
5. Грицак Я. Нарис історії України. — С. 207–208 (пор.: Payne S.G. A History of Fascism, 1914–1945. — Madison, 1995. — P. 14-19).
6. Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм / Пер. з англ. — К. : Таксон, 2003.
7. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? — 1965.
8. Донцов Д. Націоналізм. — Лондон; Торонто: Українська видавнича спілка, 1966.

9. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920-1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії / Наук. ред. Ярослав Грицак. — К.: Критика, 2013. — С. 39.

10. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920-1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії / Наук. ред. Ярослав Грицак. — К.: Критика, 2013. — С. 155.

11. Залізник Л. Л. Україна в колі світових цивілізацій — К.: Т-во «Знання» України, 2006. — 96 с. (7 с.)

12. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. — Політологія / К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011.

13. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму. — К. : Либідь, 1999.

14. Касьянов Г. Ідеологія українських націоналістів: ретроспективний огляд // Український історичний журнал. № 1. — 2004. — С. 41.

15. Креста І. О. Націоналізм // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія, 1998.

16. Курило Т. Чи вважали себе оунівці фашистами? // ZAXID.NET. — 07/06/2012. Електронний ресурс: [http://zaxid.net/news/showNews.do?chi_vvazhali_sebe_ounivtsi_fashistami&objectId=1257000],.

17. Лисяк-Рудницький. Націоналізм // Енциклопедія українознавства. Т. 5. — Нью-Йорк, 1966. — С. 1725.

18. Майборода С.О. — "Політичний простір України" — Вітчизна - №1-2 — 1998р.

19. Нагорна Л. П. Націоналізм // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2010. — Т. 7 : Мл — О. — С. 240.

20. Олег Проценко, Василь Лісовий Націоналізм: Антологія К.: Смолоскип, 2000. — 872 с. (12 с.) .

21. Поліщук В. Гірка правда: Злочинність ОУН-УПА. — Донецьк, 1996. .

22. Сміт Е. Д. Нації та націоналізм у глобальну епоху. / Пер. з англ. М. Климчука і Т. Цимбала. — К. : Ніка-Центр, 2006.

23.Сміт Е. Д. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія. / Пер. з англійської. — К. : «К. І. С.», 2004.

24.Сміт Е. Д. Національна ідентичність. / Пер. з англійської П. Таращука. — К. : Основи, 1994.

25.Філософія української національної ідеї у творчості Івана Франка

26. Автор Сергій Нігоян\ <http://banderivets.org.ua/komentar-pravogo-sektoru-schodo-pomsty-za-vbyvstvo-sergiya-nigoyana.html>

27. Офіційна сторінка “Правого Сектору”
<https://pravyusektor.info/partiya>

28.Програма ВО “Свобода” <http://banderivets.org.ua/komentar-pravogo-sektoru-schodo-pomsty-za-vbyvstvo-sergiya-nigoyana.html>

29. Програма “Національного Корпусу”
<http://nationalcorps.org/page/program>